

«Mēs būsīm mūžīga tauta...»

• Rīgas virsrabīnam Nātanam Barkānam šis gads bagāts apaļām jubilejām. Priesteris gatavojas svētīt Latvijas neatkarības 80. un savas vēsturiskās dzimtenes Izraēlas 50. gadskārtu. Piedevām Barkāna kungs šajās dienās atzīmēja savu 75. dzimšanas dienu, kur daudzo sveicēju vidū bija arī Valsts prezidents Guntis Ulmanis. Nesenais negēlīgais noziegums — terora akts pie Rīgas sinagogas — nav spējis sabojāt gaviļnieka svētku noskaņu.

— Šogad Izraēlai un Latvijai ir «apaļas» jubilejas. Kā jūs jūtaties šajā jubileju gadā?

— Es negribu runāt par politiku, man tā ļoti nepatīk. Varbūt tāpēc, ka esmu nodzīvojis tik garu dzīvi, daudz redzējis un piedzīvojis, man tā kļuvusi tik riebīga. Šis gads tiešām ir jubilejām bagāts. Pirmkārt, 80 gadu Latvijai — valstij, kurā esmu dzimis. Otrkārt, 50 gadu — manai tēvzemei Izraēlai, jo katrai tautai tēvzeme ir viena cilvēkam dzimtene var būt tikai viena. Treškārt, personīgi man klāt nāk vēl viena jubileja — man stāsta, ka es esmu dzimis pirms 75 gadiem. Es tam ticu, tāpēc aizvakar to arī nosvinēju. Biju ārkārtīgi pārsteigts un pagodināts, ka manu darbu atzinīgi novērtējis Latvijas Valsts prezidents, atsūtot apsveikumu un dāvanu. Manā jubilejas pasākumā piedalījās arī ārvalstu diplomātisko pārstāvniecību pārstāvji un dažādu organizāciju pārstāvji. Gribētu izmantot šo iespēju un ar laikraksta starpniecību pateikt lielu paldies visiem, kuri mani atcerējās.

— Cik liela ebreju kopiena šobrīd dzīvo Latvijā?

— Man pašreiz ir ļoti grūti precīzi pateikt, cik tieši ebreju dzīvo mūsu valstī. Aptuveni — no 15 līdz 20 tūkstošiem. Es negribētu skart un runāt par mūsu dzīves negācijām. Apkārt ir tik daudz dažādu pozitīvu lietu, tāpēc labāk runāsim par tām. Nu, notika notika sprādziens pie sinagogas. Žēl! Žēl, ka tas notika pie mums, vai ne? Sāpīgi! Pēdējais gadsimts ir bijis ārkārtīgi liktenīgs ebreju tautai — revolūcija Krievijā, Hitlera nākšana pie varas Vācijā un holokausts, divi pasaules kari. Tomēr dzīve ir dota, lai tā tiktu turpināta. Tas nenozīmē, ka viss sliktais un sāpīgais ir jāizdzēš no mūsu tautas atmiņas, nē. Viss ir jāfiksē, lai mēs un nākamās paaudzes to atcerētos, lai mēs viņiem varētu pastāstīt, ka šeit ir tā zīme — tā bedre, tas akmens. Šķēršļi ir jānovāc un jāsāk celt jaunu dzīvi, bet būvēt jaunu dzīvi var tikai visas Latvijā dzīvojošās tautas kopīgi. Katram ir jāgodina sava tauta un ģimene. Tikai ne uz citu rēķina! Pašreiz un arī daudzkārt agrāk notiek tā — ja tu iesāc ko labu, tavs ienaidnieks pieliek pie tās tavas medus mucas darvas karoti.

— Kā uzskatāt jūs — dvēseliski ebreji Latvijā ir vairāk reliģiozi vai laicīgi noskaņoti?

— Domāju, ka visi tie notikumi, kas risinājušies šajā gadsimtā un ir bijuši liktenīgi vairākām mūsu tautas paaudzēm, ir sajaukuši daudzus jēdzienus un ietekmējuši cilvēcisko vērtību skalu. Pasaulē nav neviena cilvēka, kurš nebūtu ticīgs. Tikai jautājums — kam un kā viņi tic? Nebūtu tik nozīmīgi, vai tā ir elkdievība vai ticība vienam visuvarenam Dievam. Manuprāt, atbilde slēpjas tajā aspektā, kā attiecīgā reliģija izpaužas. Ticība bez izpausmes nav nekas. Mūsu svētajā grāmatā — Talmudā — minēts šāds piemērs: zaglis lūdz Dievu, lai viņam izdotos ieplānotā zādzība. Viņš tic, ka visuvarenais Dievs viņam dos iespēju sevi uzturēt ar zādzībām. Zaglis netic, ka Dievs viņam pārtikšanu var dot arī citādā veidā — ar godīgu darbu. Visi cilvēki ir ticīgi, taču daudz mazāk ir to, kuri to reāli izjūt un tajā ieklausās.

— Mēs esam atbrīvojušies «ārējo spēku» verdzības, bet kā iegūt iekšējo brīvību?

— Pasaule ir kā viens liels organisms, savukārt cilvēks ir kā viena maza pasaulīte. Kā brīvība ir pasaulē, tā brīvība ir arī cilvēkā. Kā ir verdzība pasaulē, tā arī cilvēkā slēpjas verdziskums. Tikai jānoskaidro — kā vergs viņš ir? Cilvēkam vienmēr ir jābūt brīvam. Ebreji, izlaužoties no verdzības Ēģiptē, kurā viņi nīka vairākus gadsimtus, 40 gadu klejoja pa tuksnesi. Vergs nepazīst brīvības «garšu», tāpēc Moisejs viņus 40 gadu vadāja pa tuksnesi — vecie un pretrunu plosītie nomira, bet jaunie un spēcīgie jau zināja, kas ir brīvība, viņi tajā bija uzauguši. Mums, vecajiem, vajadzētu prasīt katram sev: vai manī ir saglabājušās šīs verga iezīmes? Vergu raksturo zaglīgums, liekulība, lišķība, negodīgums. Katram cilvēkam ir jābūt savai pašcieņai un mērķim dzīvē, tad neviens viņu neuzdrošināsies uzskatīt par vergu. Viens no rabīniem ir teicis: «Cilvēks — kādas valsts pilsonis, kurš domā par savu labumu un valsts labumu, ir labs pilsonis, bet tas, kurš rūpējas tikai par savu labumu, ir sliktis pilsonis.» Cilvēks nevar sevi atdalīt no visas sabiedrības — ja šeit tev nepatīk, ej prom, bet, ja tomēr esi nolēmis palikt, tad izmanto šo iespēju būt brīvam un esi uzticīgs šai valstij, kas tevi ir uzņēmusi.

Mums ir jādomā par mūsu bērnu audzināšanu un izglītošanu. Vai katrs no mums ir sev kaut reizi dzīvē uzdevis jautājumu — ko es mīlu vairāk: sevi vai savu bērnu? Vairākums cilvēku sevi mīl vairāk, kaut arī parasti kritiskos

brīžos pat nedomājot ir gatavi atdot dzīvību par savu bērnu. Tomēr ir sīkumi, kas mazulim ir kaitīgi, piemēram, saldumi — bērns raud, jo viņam tie garšo, un vecāki tos viņam arī iedod, kaut arī ļoti labi zina, ka tie kaitē viņa zobiņiem. Taču bērna raudāšana traucē vecāku mieru, tāpēc bērns tomēr tiek pie šā kaitīgā kāruma. Paradokss! Tāpat televīzija. Ļoti vajadzīga un interesanta — bet kāpēc ir jārāda visas tās riebklības un neķītrības? Tas kaitē mūsu jaunatnei.

— Kuras ir galvenās vērtības, kas būtu jāieaudzina mūsu jaunajā paaudzē?

— Godīgums. Tas nav vienīgi un tikai — nezagt. Ir jābūt godīgam visā, pat savās slēptākajās domās. Ar ko atšķiras cilvēks no lopiņa? Ar to, ka cilvēkam ir vecāki, ģimene, tauta un Dzimtene, bet katram viņa Dzimtene ir pati labākā, un ar to ir jālepojas. Labākā tāpēc, ka tā ir viņa Dzimtene. Tāpat arī tauta. Tā ir pati labākā, jo tā ir mana tauta. Taču tas nedod man tiesības noniecināt kādu citu tautu.

Ebreju tautas vienotība un saliedētība pēc visa pārdzīvotā arī ir cietusi. Tomēr tā pastāv, un mūsu uzdevums ir to nostiprināt. Tāpēc bez principa «Mīli savu tuvāko kā sevi pašu» neiztikt. Mīlestība ir ieslēgta mūsu sirdīs. Taču sirdij nepavēlēsi — ja mīli, tad mīli, ja ne, tad ne. Vēl kāds ebreju talmudists ir teicis: «Nedari citam to, ko negribi, lai dara tev, un tad tu galu galā nonāksi arī līdz mīlestībai.»

— Kas ir grēks?

— Grēki ir dažādi. Tāpat kā uz cilvēka ķermeņa ir rētas, arī viņa dvēselē tās atstāj grēks. Ir grēki, kuri parādās cilvēka attieksmē pret visaugstāko — Dievu —, un ir grēki, kuru vieta ir cilvēku savstarpējās attiecībās. Cilvēkam vispirms ir jālūdz piedošana par savu pāridarījumu savam līdzcilvēkam un tikai pēc tam, lai viņa grēku piedotu arī Dievs. Ja esi grēkojis, tad maksā par to, citam par taviem grēkiem nav jāmaksā.

— Kā jūs, ebrejs, uztverāt to, ka ebrejs it kā ebreju tautas dēļ nogalināja Izraēlas premjeru Ichāku Rabīnu?

— Runāt par to es negribētu, jo tas atkal ir saistīts ar politiku. Diemžēl ciest un liet asaras nākas tautai.

— Kā ebrejiem izdevās izdzīvot šo divu tūkstošu gadu laikā, ņemot vērā milzīgās represijas pret jūsu tautu?

— Mūsu ticība Dievam un viņa likumiem — Toras mācībai. Dievs Bībelē ir teicis, ka mēs būsim mūžīga tauta. Neskatoties uz to, ka savu grēku dēļ mūs sita un sitīs. Ja mūs tā nesistu un nenīcinātu daudzus gadsimtus, mēs būtu pati varenākā tauta pasaulē. Sākotnēji, pirms daudziem gadsimtiem, mūsu bija 12 dzimtas. Tagad palikušas vairs tikai divas. Desmit mēs esam zaudējuši. Daļa vēsturiski saplūdušas ar citām tautām, piemēram, pakistāniešiem, afgāņiem un tā tālāk. Tās diemžēl pastāv ne ar mums.

Kāpēc mūs nemīl? Iemesli ir dažādi, piemēram, skaudība. Lūk, vēl piemērs — iekšlietu ministrs pēc sprādziena pie sinagogas atlaiž virkni augstu valsts amatpersonu. Tīri cilvēcīgi ir aizskartas viņu jūtas, viņi ir apvainoti, bet — kas vainīgs? Daudziem no viņiem ir doma, ka viņi ir cietuši ebreju dēļ. Ir tāds pastāsts. Kādā apdzīvotā vietā noticis grautiņš. Izglābušies divi ebreji — Jaņķelis un Imoška. Abi ieskrējuši mežā, bet tur ir auksts, ēst arī gribas. Ko darīt? Skatās tālumā — deg ugunskurs. Domāts, darīts, ies turp, vai nu gluži tā būs, ka nepažēlos. Pieiet un skatās — pie ugunsкура sēž Jaņķeļa kungs Ivans Ivaničs un Imoškas kungs Stepans Stepaničs. Kungi pažēloja abus kalpus, bet tad pēc krietnas iedzeršanas sāka stīvēties — ja tu nodarīsi pāri manam kalpam, tad es sitīšu tavējo. Stīvējās, stīvējās, līdz viens sāka sist Jaņķeli, bet otrs — Imošku. Tā tas ir arī dzīvē. Ebrejiem tā ir sāpe, bet citiem — anekdote. Sargiet savu tautu, valsti un tradīcijas! Lai nekad jūsu tauta nebūtu vajāto tauta, lai vienmēr jūs dzīvotu savā Dzimtenē! Bet, lai dzīvotu Dzimtenē, tā ir ļoti jāmīl.

— Kā šīs vajāšanas ir ietekmējušas ebreju tautas raksturu?

— Protams, tas viss ir atstājis pēdas ebreju tautas raksturā. Kad Otrā pasaules kara laikā es nokļuvu darba nometnē bijušās PSRS teritorijā, tūlīt ap mani sapulcējās deviņi ebreji, kuri arī bija ieslodzīti šajā barakā. Kad viņi redzēja, ka esmu vēl jauns un nepieredzējis, ka stingri tuos pie senajiem ebreju likumiem un tradīcijām, viņi man prasīja: kā tu šeit dzīvosi un ko tu šeit ēdīsi? Mani pārņēma vēl lielāka mīlestība pret saviem tautiešiem — tu esi manas tautas dēls, tāpēc es tevi mīlu. Tam būtu jābūt piemēram visām tautām. Šīs jūtas katrā tautā ir jāattīsta un jāveicina. Jāuzsver nevis citas tautas sliktās īpašības, bet gan savas tautas labās īpašības. Cilvēks mīl tāpēc, ka viņš domā, ka tas ir labi viņam. To, kas viņam ir kaitīgi, viņš nemīl. Tāpēc jāpievērš uzmanība skaistajam un labajam.

— Kurš no ebreju rakstniekiem, jūsuprāt, vislabāk atspoguļo jūsu tautas vēsturi?

— Es.

— Vai tagadējā Jeruzalemes, agrākajā Lazaretēs, ielā dzīvo kaut vai viens ebrejs?

— Nezinu, bet par Lazaretēs ielu man ir saglabājušās brīnišķīgas atmiņas. Tur atradās ebreju jaunatnes klubiņš, kurā esmu pavadījis brīnišķīgas stundas. Uzskatu, ka Rīgas Dome pieņēma pareizu lēmumu, šo ielu pārdēvējot par Jeruzalemes ielu. Mēs esam maza, pieticīga tauta, tāpēc arī ļoti labi, ka šī ieliņa ir neliela, tīra un pieticīga.